

Ny generation forskare ger oss en annan historia Historieskrivning är alltid något i efterhand författat.

Vad händer nu med lokalhistorien?

av Börje Sandén (Nyhetsbrev 2013-2)

Den naturvetenskapliga forskningen bygger som bekant på experiment som kan återupprepas och därmed bekräfta om teorin bakom en viss företeelse är sann eller inte. Eftersom det inte går att upprepa det historiska skeendet så är all beskrivning av detsamma ett resultat av en eller flera personers värdering av de källor som står till buds.

När naturvetenskapen förnyas med hjälp av nya undersökningsmetoder tror vi lätt att samma sak gäller inom den humanistiska forskningen. En ny skildring av ett händelseförlopp borde medföra en sannare beskrivning av det som hände vill vi gärna föreställa oss.

Under de senaste åren har ett ”nytt standarverk” skapats genom Norstedts 8-bandsverk ’Sveriges historia’ i vilket de senaste rönen i vissa fall presenterar en annan historia än den tidigare. Jag vill därför jämföra min sanning med den senaste sanningen.

Först en snabb repetition av min beskrivning. Sedan en presentation av den nya

I förra Nyhetsbrevet fanns en kortare skildring av demokratins utveckling i vårt land med särskild inriktning på de diskussionsfrågor som den demonstrerande allmogen formulerade den 19 juni 1743 på Tibble Gästgivargård i Kungsängen. Således ett lokalhistoriskt aktstycke i ett betydande rikshistoriskt sammanhang.

Det var så betydande att jag tog med bilden av Tibble-dokumentet, som av censuren försetts med den markering, som visar vad som inte fick finnas kvar inför eftervärlden (*de sex sista raderna på bilden i förra numret*). Detta var synnerligen angeläget mot bakgrunden av den massaker som den demonstrerande allmogen utsattes för tre dagar senare.

De besvärande orden finns inte heller med i bondeståndets protokoll från den 20 juni, där de övriga frågorna finns diskuterade och bokförda. De besvärande orden visar nämligen att ansvaret för dödandet av demonstranter låg hos politikererna som inte hindrat militären att dra fram kanon och trupper runt de samlade demonstranterna. Dessa hade samlats på torget inför den stundande avmarschen. Militärens provokation skedde ett par timmar innan tidsfristen för deras avmarsch

var inne. De besvärande orden handlade nämligen om något så fatalt som att ett ”fattat beslut skulle verkställas”.

Man lyckades i sitt uppsåt och som kronan på verket förklarade man att hela marschen var ett uppror. Originalhandlingen med de seriösa demonstrationskraven placerade man i landsarkivet och inte riksdagens arkiv.

Jag frågar mig: varför förvaras inte detta originaldokument i bondeståndets handlingar? Jag hittade det nämligen på landsarkivet i Uppsala, instoppat i ett ovidkommande papper i en kartong med handlingar som kronofogden i Bro härad rutinmässigt sände till Landshövdingen varje år.

Min framställning av denna historia går verkligen tvärs emot den officiella versionen. Mina källor har inte använts av den akademiska forskningen. Det ovan sagda är beskrivet i UKF:s bok 1993. Krigsarkivets forne ledare Alf Åberg har kommit till samma resultat. Jag har under åren väntat mig att händelseförloppet skulle tas upp av någon historiker av facket. Visserligen har en framstående sådan för åtskilliga år sedan privat uttryckt sig som att forskningen har kommit ifatt UKF.

I Sennefelts doktorsavhandling 2001 kring ämnet Dalupproret förs en slags teoretisk diskussion om dess bakgrund under beteckningen frihetstida politisk kultur. Tibble-dokumentet nämns och doktoranden konstaterar att inga som helst krav kan betecknas som upproriska.

På min fråga vid disputationen om varför inte de seriösa kraven på offentliggörande av riksdagens protokoll och redogörelse för hur det gick till när svenska riksdagen beslöt att starta kriget mot Ryssland, fick jag inget svar.

När jag sedan läste avhandlingen fann jag inte ett ord om Tibble-dokumentets dominerande ämne – principalatsfrågan – något som borde vara en centrala fråga i ’1700-talets politiska kultur’, alltså frågan som påpekar att riksdagsmännen är folkets representanter och skall verka i väljarnas intresse.

Jag kan inte finna annat än att här föreligger ett behov av forskning på helt annan nivå än vad en lokalhistoriker kan prestera. Men det kanske är på samma sätt som 1809 – förra numret av Nyhetsbrevet – att forskningen inte vill ställa

äldre forskare till svars för ofullständig och kanske tendentiös forskning.

I min bok från 1993 använde jag konsekvent uttrycket "de styrande" – inte regeringen! Den aktuella regeringschefen och en av dess föregångare var nämligen på flykt ur landet och väntade på båtlägenhet från resp Trelleborg och Nynäshamn. Till de styrande räknar jag i allra högsta grad militären, som hotfullt började sluta upp runt demonstranterna ett par timmar före den utsatta tiden för deras återfärd. Det protokollförda mötet mellan allmogens utsedda representanter och "de styrandes" utsedda förhandlare hade nämligen ännu inte avslutats.

Vad säger den modernaste forskningen om händelserna i Sverige 1743

I den nya tolkningen av historien nämns inga förhandlingar! Vi får veta att:

Citat: "*Som det nu var höll bönderna sin position under några dagar utan att kunna utnyttja den. Båda sidor väntade och ingenting hände*".

Det verkar som om författaren inte känner till dalallmogens skrivelse från den **19 juni** och inte heller bondeståndets långa protokoll i ärendet den **20 juni**.

I protokollet den **21 juni** diskuteras några händelser utan direkt koppling till allmogens demonstration.

Den 22 juni: Observera nu att det inte finns några som helst anteckningar om dagen för massakern. I varje fall inte i den officiella tryckta protokolls-boken (HSH:15). Är det frånvaron av protokoll som förklarar varför tolkningen blivit att "Båda sidor väntade och ingenting hände"?.

Den 23 juni: "Talemannen anförde ganska bevekliga, den bedrövliga händelsen som i går tilldragit sig med Dalkarlarna; de hade inte velat antaga Konungens nåd, som blivit dem tillbuden.....

På detta sätt urskuldar sig det stånd som av allmogen anklagas för att ha medverkat till beslutet att svenska folket skulle starta ett krig mot Ryssland utan att det landet på något vis hotat Sverige.

Hur kan det komma sig att historieskrivningen ensidigt tar ställning för bondeståndets åsikter, när detta inte var allmogens förhandlingspart. Man förhandlade med en av de för tillfället styrande tillsatt kommission.

Att de styrande handlade så år 1743 är förklarligt. Flera länder hade sänt observatörer för att bevaka det viktiga tronföljarvalet. Det var därför viktigt att få demonstrationen av se ut som uppror eftersom så många demonstranter dog.

Men varför tar aldrig dagens forskare upp ämnet och belyser det allsidigt?

Redan i den äldsta och enda utförliga avhandlingen av Bjarne Beckman 1930 säger denne i ett tillägg när avhandlingen trycks - först efter disputationen!

När dalkarlarna beskylls för att ha börjat skottlossningen säger han: "den uppgiften vittnar om ett mycket obesvärat umgänge med sanningen"

(från hemsidan).....

Svensk forsknings senaste bidrag till det som hände 1741-43

Aktuellt: *Norstedts Sveriges historia, 2011.*

Elisabeth Mansén.

Förhandlingarna mellan regerings-representanter och ledningen för den demonstrerande allmogen sammanfattas i följande ord:

"Som det nu var höll bönderna sin position under några dagar utan att kunna utnyttja den. Båda sidor väntade och ingenting hände."

Varför hoppar Mansén över de ca 24 timmar då **demonstranterna förhandlar med regeringens representanter?**

_ bönderna nämns !? De som protesterade var **dalkarlar, västmanlänningar, upplänningar, soldater, lägre officerare**. Manséns sätt att använda ordet bönder avslöjar att hon ibland menar bönderna i bondeståndet. Men bondeståndet hade inget att göra med demonstrationen. Det var allmogen som protesterade mot att deras riksdagsmän godkänt krigsförklaringen utan väljarnas tillstånd. (*den mycket känsliga principalatsläran - en länk till den frågan finns i slutet av texten*)

_ ingenting hände !? Några av demonstranterna **utsedda representanter** och **den del** av "regeringen" som **inte flytt från staden** sammanträdde. Resultatet blev **två protokoll** med **överenskommelser** inför avmarschen mot hembygden. De finns i UKF:s bok "Vad hände egentligen del 3 (1993) och på hemsidan sedan ca 1997. Av uttrycket 'ingenting hände' får man uppfattningen att författarens källa är bondeståndets protokoll. Den aktuella dagen är nämligen överhoppad i den tryckta protokollversionen från början av 1800-talet (HSH:15).

_ bondeupproret !? Att kalla demonstrationen ett uppror gav regeringen legitimitet till militär insats inför de många utländska ambassader som bevakade det **politiskt framvingade** tronföljarvalet. Demonstranternas deklaration i det av forskningen länge undanstoppade "Tibble-dokumentet" med löftet att *deras* kandidat skulle väljas, var uppenbarligen så allvarligt menat att det löftet togs bort i den officiella beskrivningen

av vad som hände. Det skulle ju för framtiden sett alltför illa ut om *demonstranter dödas* därför att de *begär att ett fattat beslut skall följas*.

Inför den kommande massakern på Gustav Adolfs torg känns det synnerligen angeläget att framhålla att allmogens representanter vid förhandlingarna i slutet av diskussionen accepterade de styrandes val av tronföljare. I beslutsprotokollet finns alltså inte allmogens krav kvar! Det finns i anteckningarna från sammanträdet. Frågan släpptes när en trupp soldater marscherade in lokalen.

Exemplet ur Norstedts Sveriges Historia här ovan är en bra illustration till tesen att all "historia är något författat". Beroende på enskilda författare och de källor som används kan en och samma händelse ges helt olika utformning. Det visar också på hur lokalforskaren kan bidra med andra källor som ger en vidare syn på ett händelseförlopp.

Mycket positivt

Mansén framhåller att riksråd och riksdagsmän i fortsättningen lyssnade och tog hänsyn till böndernas synpunkter. Detta är en nyhet i dagens historieskrivningen kring 1741-43. Men varför vill man inte kännas vid att deras argument fanns redan 1743. De handlade ju i sak om offentlighetsprincipen och tryckfrihets-förordningen. Allmogens argument gick t.o.m. längre än så. I ett "Hörsamt memorial" riktat till bondeståndets riksdagsmän krävdes att "Det är Ärendsmannens (riksdagsmannens) skyldighet att göra dens vilja som sänt och anlitat honom". Det är med andra ord grundregeln för den representativa demokratin vi bevittnar.

Det i Manséns forskning okända förhandlingsprotokollet från 22 juni (*ej bondeståndets*) innehåller 10 punkter som i klartext beskriver det som hände, när det enligt 'senaste forskningsresultaten' sägs att "båda sidor väntade och ingenting hände". Så har svensk forskning sagt många gånger tidigare.

Det vore intressant att få veta motiveringen till att man avstår från intressant källmaterial, som jag tycker berikar den svenska historien. Inte minst med tanke på de avancerade kraven på en fungerande representativ demokrati. Svensk allmoge är ju först på plan med detta enligt Michael Roberts.

Detta att forskningen på något sätt känner sig manad att stödja tidigare felaktiga tankegångar är ju inte något nytt för läsare av UKF:s skrifter. Det räcker med hänvisning till förra Nyhetsbrevet.

Jag tycker det är intressant att just lyfta fram hur bönder och allmoge agerade för att uppnå detta beslutat. i demokratiutvecklingen i Sverige är allmogens ställning var unik i europeiska sammanhang.

Ovanstående frågor aktualiserades redan år 2001 i samband med den diskussion som uppkom i några pressrecensioner, efter Karin Sennefelts avhandling "Den politiska sjukan - dalupproret 1743 och frihetstida politisk kultur".

Frågorna hade lyfts fram år 1993 i UKF:s bok om Dalupproret 1743 i Del 3 av serien Vad hände egentligen? Boken fick en mycket positiv beskrivning av prof. Alf Åberg i SvD:s "Under strecket", där han konstaterade att det inte handlade om ett uppror utan om en demonstration.

Karin Sennefelt konstaterade att UKF:s bok var den enda sedan 1930-talet som behandlat ämnet i ett rikspolitiskt perspektiv.

Trots att händelsen i doktorsavhandlingen 1930 fått beteckningen "Dalupproret 1743" fanns den inte upptagen i National encyklopedin under bokstaven D (1990). Jag misstänkte att den skulle återfinnas under bokstaven S. När utgivningen kommit så långt år 1995 löd NE:s ord: "*stora daldansen*, vedertagen men till sitt ursprung avsiktligt nedsättande benämning på ett bondeuppror som utgick från Dalarna 1743, mer korrekt benämnt *Dalupproret 1743*."

Sista meningen i UKF:s bok 1993 löd: "Det kan dock vara värt att lägga märke till att dalupproret 1743 i ett uppslagsverk av detta slag kommer att beskrivas under ett förklenande - och dock vanligt - uttryck".

"Register över artiklar på hemsidan"

innehåller 26 artiklar i ämnet

Här *några* exempel på artiklar:

[Lyssna när Börje Sandén läser de 6 första minuterna](#) av den banbrytande boken

[Alf Åberg: Nytt ljus över Daldansens blodbad](#)

[Börje Sandén: "Stora daldansen" i nytt historiskt ljus](#)

[Tibble-dokumentet: Sex frågor](#) till regeringen/ riksdagen. Tibble gästgivargård 19 juni 1743

[Beslutsordning när Sverige förklarade krig mot Ryssland 1741](#) - enligt Fryxells undersökning

[Nytt förord år 2001 inklistrat i UKF:s bok: När Sverige är ordförandeland i EU.](#)

[Principalatsläran- en grundbult](#) i den representativa demokratin

[Register över 26 artiklar på hemsidan](#)